

ŻANNA POPŁAWSKA
VITALIY HUMENYUK
LYDIA SENIV

WPŁYW PAŃSTWOWYCH REGULACJI BIZNESU NA WIELKOŚĆ SZAREJ STREFY

WPROWADZENIE

Problem szarej strefy dotyczy wszystkich krajów świata. Jest to szczególnie dotkliwe dla krajów postradzieckich, wśród nich Polski i Ukrainy. Na początku lat dziewięćdziesiątych minionego wieku ponad 30% PKB tych krajów zostało ukryte od kontroli państwa. Budowa gospodarki rynkowej i systemu administracji publicznej oparta na zasadach Unii Europejskiej pozwoliła wielu krajom zmniejszyć udział szarej strefy do 20% PKB. W przeciwieństwie do tego Ukraina i wiele innych krajów postradzieckich stworzyły uciążliwe dla przedsiębiorców mechanizmy administracji państwowej. Skutkuje to istnieniem sporej części szarej strefy, która na Ukrainie wynosi 42,90% PKB. Najniższy poziom szarej strefy na świecie (8-13% PKB) występuje w Stanach Zjednoczonych, Austrii i Szwajcarii. Analiza i rozwiązanie tego problemu są istotne zarówno dla Ukrainy, jak i dla Polski, ponieważ oba kraje należały do niegdyś wspólnych gospodarek socjalistycznych, w których szara strefa stanowiła odpowiednio 38,96% i 34,50% PKB.

Prof. dr hab. Zhanna Poplavska – Kierownik Katedry Ekonomii Teoretycznej i Stosowanej Wydziału Administracji Uniwersytetu Narodowego Politechnika Lwowska; e-mail: zhannapoplavska@gmail.com

Dr Vitaliy Humenyuk – Katedra Ekonomii Teoretycznej i Stosowanej Wydziału Administracji Uniwersytetu Narodowego Politechnika Lwowska.

Dr Lydia Seniv – Katedra Ekonomii Teoretycznej i Stosowanej Wydziału Administracji Uniwersytetu Narodowego Politechnika Lwowska.

Opierając się na powyższym, celem badań prezentowanych w artykule jest identyfikacja czynników w zakresie państwowej prawnej regulacji gospodarki, które pozwoliły jednym krajom odnieść sukces, a innym – doznać porażki w walce z szarą strefą. Artykuł dotyczy analogii między Ukrainą i Polską.

1. BADANIE PRAWNYCH REGULACJI BIZNESU I WIELKOŚCI SZAREJ STREFY

Podstawą analizy regulacji prawnych sektora przedsiębiorczego są badania Banku Światowego „Łatwość prowadzenia działalności (LPD)” oraz *Doing Business*¹. Regulację prawną ocenia się poprzez obszary, które mogą odzwierciedlać cykl życia firmy: zakładanie spółki (ZS), uzyskanie zezwoleń na budowę (UPB), podłączanie do sieci elektroenergetycznej (PSE), rejestrowanie przeniesienia własności na nieruchomości (RPWN), uzyskanie kredytu (UK), ochrona inwestorów mniejszościowych (OIM), płacenie podatków (PP), handel transgraniczny (HT), egzekwowanie umów (EU), ogłaszanie upadłości (OU), co sprawia znaczący wpływ na wielkość ukrytej działalności. Te dziedziny regulacji prawnych są czynnikami szarej strefy, których wpływ należy zbadać. Metoda rankingowa pozwala ocenić regulację prawną w każdym obszarze na podstawie obliczonego procentu od najlepszego wskaźnika maksymalnej odległości do krańcowo najlepszej wartości („odległości od granicy” – OOG).

Informacje na temat wielkości szarej strefy pochodzą z badań specjalisty w tej dziedzinie – austriackiego ekonomisty Fredericka Schneidera². Posługuje się on metodą „wielu wskaźników, wielu przyczyn”, opierając się na matematycznie ustalonych zależnościach między wielkością szarej strefy a jej przyczynami (opodatkowanie, regulacje państwowe, PKB, bezrobocie, inflacja, handel zagraniczny) oraz konsekwencjach jej istnienia (masa pieniężna, bezrobocie, zatrudnienie, PKB).

Na podstawie tych danych autorzy artykułu przeprowadzili analizę regresyjną wpływu obszarów regulacji prawnych na wielkość szarej strefy w próbie 52 krajów o gospodarkach rynkowo rozwiniętych i przejściowych. Taka klasyfikacja i lista krajów są określone w rocznych sprawozdaniach Komisji Statystycznej ONZ³. Za-

¹ *Doing Business*, World Bank Group, <http://www.doingbusiness.org>

² F. SCHNEIDER, L. MEDINA, *Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years?*, “IMF Working Papers” 2018, No. 18/17, pp. 69-76, <http://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2018/01/25/Shadow-Economies-Around-the-World-What-Did-We-Learn-Over-the-Last-20-Years-45583>

³ *World Economic Situation and Prospects 2018*, United Nations, New York 2018, s.141.

stosowane w artykule metody ekonomiczne i matematyczne pozwalają na sformułowanie wiarygodnych wniosków dotyczących wpływu sfer regulacji na wielkość szarej strefy, a w konsekwencji na sporządzenie programu legalizacji przedsiębiorczości na Ukrainie, w Polsce oraz w innych krajach.

2. OKREŚLENIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI NIELEGALNEJ W STRUKTURZE SZAREJ STREFY JAKO PRZEDMIOTU REGULACJI PRAWNEJ

Dla dalszej analizy ważne jest określenie jej przedmiotu, a mianowicie, działalności gospodarczej związanej z szarą strefą. Termin „szara strefa” jest warunkowy, co wymaga jego konkretyzacji. Szczególną wagę przywiązują do tego problemu krajowe agencje statystyczne oraz organizacje międzynarodowe (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, Międzynarodowy Fundusz Walutowy, Statkomitet CIS). Używają one terminu „gospodarka bezpośrednio niezaobserwowana”, który obejmuje cztery obszary: produkcję „konspiracyjną”, „tajną” niezakazanych lub zakazanych produktów; produkcję w gospodarstwach domowych – nieformalną (do sprzedaży) lub do własnej konsumpcji⁴. Naukowcy polscy (Jacek Fundowicz, Krzysztof Łapiński, Marcin Peterlik, Bohdan Wyżnikiewicz⁵, Dariusz Pauch⁶) oraz ukraińcy (Mychajło Malyovanyi, Olexander Rolinskyi, Nataliya Łysej⁷) określają to zjawisko w podobny sposób, wyłączając produkcję gospodarstw domowych na własne potrzeby. F. Schneider używa terminu „szara strefa” na określenie produkcji na potrzeby rynku niezakazanych produktów, ukrytą przed kontrolą publiczną w celu uniknięcia podatków, świadczeń socjalnych i innych regulacji⁸. W konsekwencji przedmiotem jego badań jest produkcja dozwolonych towarów w formalnych i nieformalnych sektorach na potrzeby konsumpcji stron trzecich. Według treści to przedsiębiorstwo, którego pojęcie dość szczegółowo zostało zdefiniowane

⁴ E. GIOVANNINI, C.S. CARSON, A.S. YOUNG, M. KOROLEV, *Measuring the Non-Observed Economy. A Handbook* – OECD Publications Service, Paris 2002, p. 13

⁵ J. FUNDOWICZ, K. ŁAPIŃSKI, M. PETERLIK, B. WYŻNIKIEWICZ, *Szara strefa w polskiej gospodarce w 2016 roku*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Warszawa 2016, s. 6.

⁶ D. PAUCH, *Zjawisko szarej strefy w gospodarce*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 1(2015), nr 76, s. 247-255.

⁷ M. MALYOVANYI, O. ROLINSKYI, N. LYSY, *Selected Aspects of the Social Protection System's Financial Security in the Context of Shadow Economy*, “Economic Annals-XXI” 2016, 158(3-4)(2), pp. 88-91.

⁸ F. SCHNEIDER, C. WILLIAMS, *The Shadow Economy*, Institute of Economic Affairs, Profile Books, Ltd.–Hobbs the Printers, London 2013, p. 25.

w literaturze naukowej oraz w przepisach prawa. W naszych analizach nie została uwzględniona produkcja zakazanych towarów oraz towarów wyprodukowanych na własne spożycie w gospodarstwach domowych. Przedmiotem analiz będzie przedsiębiorczość ukryta przed państwową regulacją, która przewiduje co najmniej opodatkowanie. Taka przedsiębiorczość, niezależnie od formy organizacyjnej lub rodzaju produktu, jest nielegalna. Dlatego w celu określenia przedmiotu dalszych badań proponujemy wykorzystanie terminu „nielegalna przedsiębiorczość”, czyli nielegalna, ukryta od regulacji publicznej (celnej, podatkowej, licencjowania itp.) przedsiębiorczość prowadzona przez osoby bezpośrednio (fizyczne) lub przez firmy.

3. WPŁYW REGULACJI PRAWNEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI NA ROZMIAR SEKTORA NIELEGALNEGO

Można założyć, że regulacja prawna przedsiębiorczości – poprzez określenie wielkości i systemu podatków i innych procedur administracyjnych – ma znaczący wpływ na rozmiar jej ukrytej części. Takie stwierdzenie nie jest nowe i wszyscy eksperci się z nim zgadzają. Dlatego ważne jest to, by określić, które obszary państwowej regulacji prawnej mają znaczący wpływ na nielegalną działalność gospodarczą. Umożliwi to opracowanie skutecznych przedsięwzięć co do zmniejszenia jej rozmiaru. Niezbędne dane o przedsiębiorczości nielegalnej (PN), określone przez F. Schneidera, i wskaźniki odległości od granicy (OOG) rankingu LPD zostały zgrupowane na próbie 52 krajów. Po przeprowadzeniu badania został określony stopień zależności wielkości nielegalnej przedsiębiorczości od wskaźników łatwości prowadzenia OOG w każdej dziedzinie regulacji prawnej. Z dziesięciu zakresów regulacji znacząco (istotnie statystycznie) wpływa na rozmiar nielegalnej przedsiębiorczości tylko pięć: uzyskanie zezwoleń na budowę (UPB), podłączanie do sieci elektroenergetycznej (PSE), płacenie podatków (PP), handel transgraniczny (HT), ogłaszanie upadłości (OU). W Tabeli 1 uwzględniono tylko wybrane kraje próby i znaczący (statystycznie istotny) wpływ na wielkość obszarów regulacji przedsiębiorczości nielegalnej.

Systematyzacja danych w Tabeli 1 pozwala ukazać liderów pod względem jakości regulacji: LPD, UPB – Nowa Zelandia, PSE – Niemcy, PP – Irlandia, HT – Austria, Polska, Francja, OU – Finlandia. Obliczony został również średni OOG pięciu czynników w każdym kraju. Liderem według tego wskaźnika wśród krajów objętych próbą jest Dania. Polska i Ukraina zajmują odpowiednio 21 i 49 miejsce. Dania może więc być punktem odniesienia dla reformowania prawnej regulacji przedsiębiorczości. Doświadczenia innych krajów – liderów w pewnych zakresach regulacji – powinny być uwzględniane dla stworzenia jak najbardziej sprzyjającego

prawnego środowiska prowadzenia biznesu. Maksymalny wskaźnik działalności nielegalnej dotyczy Gruzji, minimalny – Stanów Zjednoczonych, najniższe wskaźniki LPD i OOG – występują w Tadżykistanie, UPB – w Bośni i Hercegowinie, PSE i PP – w Tadżykistanie, HT – w Uzbekistanie, OU – na Ukrainie. Kraje będące liderami mają najniższe, a autsajderzy – najwyższe wskaźniki nielegalnej przedsiębiorczości.

Tabela 1. Jakość regulacji państwowej i wielkości nielegalnej przedsiębiorczości (2015)

Nr *	Państwo	PN (% PKB)	LPD		Obszary państwowej regulacji biznesu (OOG)					Średnia OOG
			Miejsce w rankingu	OOG	Uzyskiwanie zezwoleń na budowę	Podłączenie do sieci elektroenergetycznej	Płacenie podatków	Handel transgraniczny	Ogłaszanie upadłości	
1	Stany Zjednoczone	8,1	7	82,22	75,73	82,14	80,81	92,01	91,18	84,40
3	Austria	10,0	21	78,14	74,93	87,7	78,33	100,00	78,89	84,00
6	Wielka Brytania	12,1	6	82,85	80,29	93,29	91,34	93,76	82,04	88,10
7	Nowa Zelandia	12,3	2	86,50	86,30	83,96	88,06	84,63	71,00	82,90
12	Niemcy	13,9	15	78,69	78,11	98,78	77,00	91,77	91,93	87,50
15	Francja	15,5	27	75,76	77,13	85,89	74,22	100,00	76,09	82,70
17	Dania	18,1	3	84,60	86,30	90,19	91,94	100,00	85,00	90,60
20	Polska	19,1	25	76,42	74,24	80,15	79,63	100,00	70,43	80,90
23	Litwa	21,3	20	78,18	79,32	78,97	81,42	97,70	48,06	77,10
40	Białoruś	32,3	44	71,85	78,31	72,20	78,68	93,71	41,86	72,90
45	Rosja	37,9	51	73,89	63,92	84,22	81,60	67,71	58,39	71,20
49	Ukraina	42,9	83	62,52	65,72	54,84	70,90	65,15	28,43	57,00
51	Tadżykistan	37,7	132	54,70	60,97	34,79	43,53	57,05	29,00	45,10
	Średni **	24	–	74,05	69,61	75,72	78,81	89,85	66,72	76,10
	Max **	53,7	2	86,50	86,30	98,78	94,97	100,00	94,00	90,60
	Min. **	8,1	7	54,70	48,60	34,80	43,50	44,30	28,00	45,10
	Współczynnik regresji	–	–	-0,96	-0,28	-0,43	-0,37	-0,41	-0,42	–

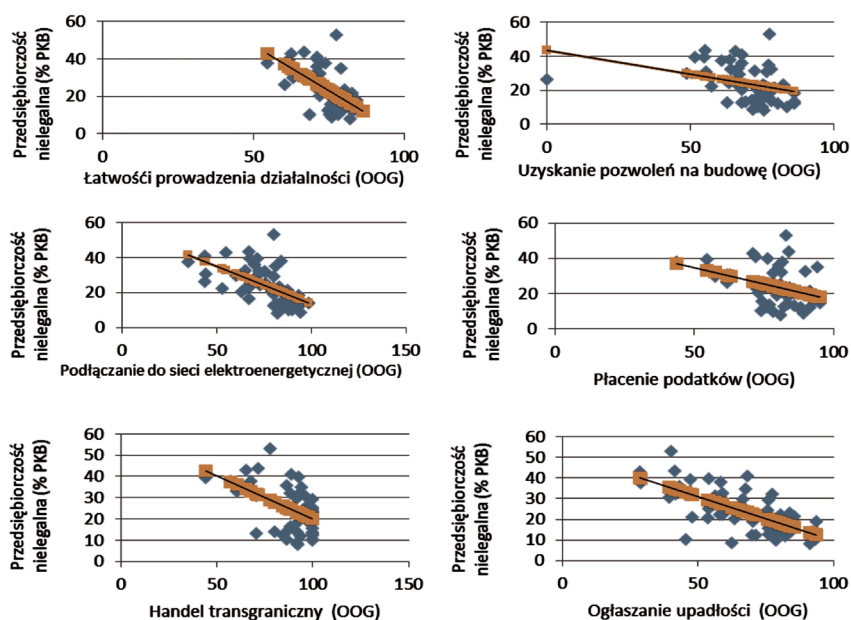
* liczba próby z 52 krajów LPD; ** dla 52 krajów próby; *** średnia dla pięciu czynników.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych *International Monetary Found* i *World Bank Group*.

W analizie uwzględniono także współczynniki regresywnej zależności (b_i) rozmiaru nielegalnej przedsiębiorczości od OOG każdego zakresu regulacji (zob. Tabela 1). Dostępne dane pozwalają sformułować model zależności nielegalnej przedsiębiorczości (Y) od wskaźników OOG sfer regulacji (x_i) i odpowiednich współczynników regresji (b) (wzór 1):

$$y = b_0 + \sum b_i \cdot x_i, \quad (1)$$

Według rozliczeń udział nielegalnej przedsiębiorczości w Polsce i na Ukrainie w 2015 r. powinien stanowić odpowiednio 19,82% i 42,39% PKB – odchylenia od wskaźników obliczonych przez F. Schneidera są minimalne. Na podstawie danych Tabeli 1, dla krajów objętych próbą skonstruowano punktowe wykresy zależności wielkości nielegalnego biznesu od jego regulacji prawnej (Rysunek 1). Aby ukazać charakter tych zależności, do diagramu zostały dodane linie trendu, które przechodzą przez punkty obliczone za pomocą wzoru 1. Lokalizacja linii trendu i obliczone punkty wskazują na zmniejszenie wielkości ukrytej działalności oraz polepszenie jakości regulacji (wzrost OOG) LPD.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych *International Monetary Fund* i *World Bank Group*.

Rysunek 1. Zależność faktycznej i przewidywanej wielkości nielegalnej przedsiębiorczości od jakości jej regulacji w obszarach LPD

4. DOŚWIADCZENIE POLSKI I UKRAINY W PRZEZWYCIĘŻANIU SZAREJ STREFY I UDOSKONALENIE REGULACJI PRAWNEJ BIZNESU

Polska i Ukraina należą do krajów próby (Tabela 1). Dlatego powyższe zależności są dla nich istotne. Oczywiście oprócz prawnej regulacji na rozmiar gospodarki szarej strefy istotny wpływ mają także inne czynniki: PKB na osobę i bezrobocie, korupcja i zabezpieczenie porządku prawnego, jakość państwowych usług publicznych, wielkość handlu międzynarodowego. Te zależności, stwierdzone za pomocą analizy regresyjnej, są również uwzględnione przez autorów⁹. Stopień wpływu regulacji biznesu w różnych krajach może być odmienny, ale niewątpliwie będzie istotnym instrumentem zarówno analizy poziomu nielegalnej przedsiębiorczości, jak i wpływu na jego obniżenie.

W celu analizy sytuacji w Polsce i Ukrainie, w Tabeli 2 podano informacje o poprzednio zidentyfikowanych czynnikach w ciągu ostatnich dziesięciu lat. Tabela nie obejmuje danych dotyczących uzyskania zezwoleń na budowę i podłączenia do sieci elektroenergetycznej, które zostały wprowadzone w drugiej połowie analizowanego okresu.

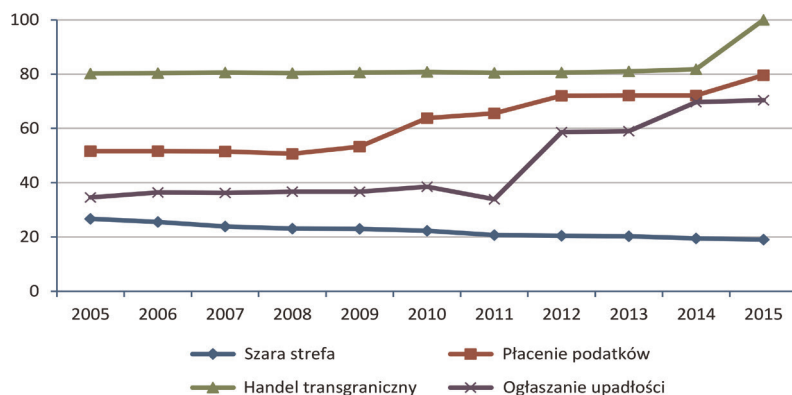
Tabela 2. Wielkość szarej strefy i jej czynniki (2005-2015)

Rok	Szara strefa (% PKB)				Płacenie podatków (OOG)		Handel transgraniczny (OOG)		Ogłaszanie upadłości (OOG)	
	Polska		Ukraina		Polska	Ukraina	Polska	Ukraina	Polska	Ukraina
	Stan faktyczny	model	Stan faktyczny	model						
2005	26,70	24,50	42,10	39,80	51,60	18,00	80,30	29,70	34,60	10,10
2007	23,90	24,50	38,70	40,40	51,50	18,30	80,50	40,10	36,30	10,90
2009	23,00	24,10	43,50	40,80	53,30	18,00	80,60	48,29	36,70	11,00
2011	20,70	21,50	39,20	40,70	65,60	20,10	80,50	48,80	33,90	10,70
2012	20,40	20,00	39,70	40,10	72,10	49,10	80,60	51,00	58,70	10,40
2013	20,30	20,00	40,00	40,00	72,20	54,90	81,10	53,40	59,00	9,80
2014	19,50	20,00	40,00	41,00	72,16	70,60	81,80	54,00	69,73	28,60
2015	19,10	19,00	43,00	42,00	79,60	70,90	100,00	65,20	70,40	28,40
Δza okres (%)	-28,60	-22,50	1,90	5,50	54,20	295,00	24,60	119,70	104,00	183,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych *International Monetary Fund* i *World Bank Group*.

⁹ В.В. Гумениук, *Определение причин существования нелегального (теневого) предпринимательства*, „Бизнес информ” 7(2015), s. 160-165.

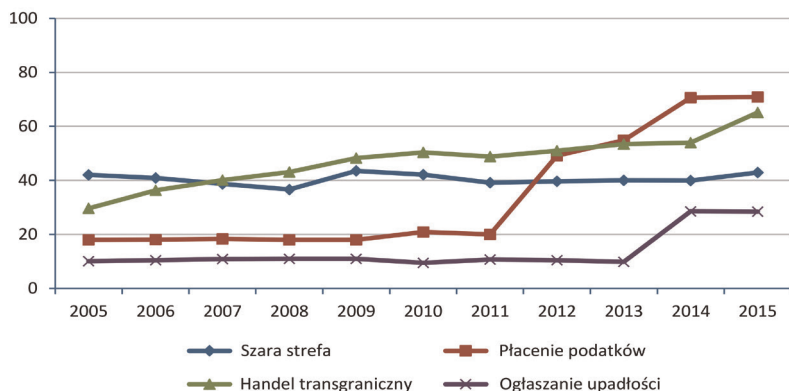
W ciągu dziesięciu analizowanych lat nielegalna przedsiębiorczość w Polsce zmniejszyła się o 28,6% (z 26,72 do 19,7% PKB). Można stwierdzić, że bezpośrednią przyczyną, która spowodowała pozytywną dynamikę, było polepszenie w stosunku do 2005 r. wskaźników płacenia podatków – na 54,17%, handlu transgranicznego – 24,6%, ogłaszania upadłości – 103,5%. Rysunek 2 ukazuje synchroniczny wzrost OOG regulacji biznesowej i zmniejszenie rozmiaru szarej strefy.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych *International Monetary Found* i *World Bank Group*.

Rysunek 2. Dynamika zmiany wielkości nielegalnego biznesu i jakości jego regulacji w Polsce (2005-2015)

Na Ukrainie natomiast udział nielegalnej przedsiębiorczości wzrósł o 1,9% PKB. Przyczyną tego są niezmiennie niskie wskaźniki dotyczące łatwości prowadzenia działalności w ciągu niemal całego analizowanego okresu (Rysunek 3).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych *International Monetary Found* i *World Bank Group*.

Rysunek 3. Dynamika zmian wielkości nielegalnego biznesu i jakości jego regulacji na Ukrainie (2005-2015)

Właściwe ulepszenie regulacji w stosunku do roku poprzedniego obserwuje się dopiero w ostatnich latach: płacenie podatków – od 2012 roku (wzrost o 145% OOG), handel transgraniczny – od roku 2015 (wzrost OOG do 20,7%), ogłaszanie upadłości – od 2014 roku (wzrost OOG o 97%). Należy więc oczekiwać odpowiedniego zmniejszenia szarej strefy na Ukrainie. Na potwierdzenie tego, zgodnie z wyliczeniami Ministerstwa Rozwoju Gospodarczego Ukrainy, szara strefa w 2016 i 2017 r. spadła odpowiednio o 5 i 2% PKB¹⁰. Mimo że obliczenia są przeprowadzane według odmiennej metody, dynamika spadku NP odpowiada naszym wnioskom.

Autorzy artykułu dokonali symulacji wielkości cząstek nielegalnego biznesu w Polsce i na Ukrainie w celu sprawdzenia jego zależności od regulacji prawnych (kolumna „model” w Tabeli 2). W tym celu wykorzystano analizę regresji (wzór 1). Jak widać, zmodelowane i obliczone przez F. Schneidera wskaźniki szarej strefy są podobne. Na Ukrainie różnica jest większa, co wskazuje na silniejszy wpływ innych czynników: wysoki poziom korupcji i niski poziom PKB na osobę, porządek prawny, jakość usług publicznych. Czynniki te stworzyły stały system szarej strefy, który w mniejszym stopniu reaguje na poprawę regulacji biznesowych w ostatnich latach.

PODSUMOWANIE

Na podstawie przeprowadzonych badań można sformułować następujące wnioski:

1. Szara strefa jest zjawiskiem rozpowszechnionym, którego podstawę stanowi ukryta przed państwową regulacją przedsiębiorczość.
2. Poprawa regulacji w obszarach uzyskiwania zezwoleń na budowę, podłączenia do sieci elektroenergetycznej, płacenia podatków, handlu transgranicznego, ogłaszania upadłości ma – potwierdzony modelem matematycznym – wpływ na zmniejszenie szarej strefy.
3. Polska osiągnęła znaczące pozytywne wyniki w zakresie poprawy regulacji biznesowych i odpowiedniego ograniczenia szarej strefy.
4. Ukraina dopiero zaczęła pozytywne zmiany w tej dziedzinie i może korzystać z pozytywnych doświadczeń Danii, Polski i innych krajów, które są liderami w tej dziedzinie.

¹⁰ *Тенденції тіньової економіки в Україні у січні-вересні 2017 року*, Бюлетень Міністерства економічного розвитку України „Тенденції тіньової економіки в Україні”, 2018; *Режим доступу до ресурсу*, <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomikii>.

5. Na podstawie doświadczenia krajów liderów co do jakości regulacji przedsiębiorczości (Danii – OOG, Nowej Zelandii – UPB, Niemiec – PSE, Irlandii – PP, Polski – HT, Finlandii – OU) może zostać opracowany program zmniejszenia nielegalnej przedsiębiorczości w każdym kraju.

BIBLIOGRAFIA

- Doing Business, World Bank Group, <http://www.doingbusiness.org>
- FUNDOWICZ J., ŁAPIŃSKI K., PETERLIK M., WYŻNIKIEWICZ B., Szara strefa w polskiej gospodarce w 2016 roku, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Warszawa 2016.
- GIOVANNINI E., CAROL C., YOUNG A., KOROLEV A., Measuring the Non-Observed Economy. A Handbook, OECD Publications Service, Paris 2002.
- MALYOVANYI M., ROLINSKYI O., LYSYI N., Selected Aspects of the Social Protection System's Financial Security in the Context of Shadow Economy, "Economic Annals-XXI" 2016, No. 158(3-4)(2), pp. 88-91.
- PAUCH D., Zjawisko szarej strefy w gospodarce, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 1(2015), nr 76, s. 247-255.
- SCHNEIDER F., MEDINA L., Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years?, "IMF Working Papers" 2018, No. 18/17, pp. 69-76, <http://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2018/01/25/Shadow-Economies-Around-the-World-What-Did-We-Learn-Over-the-Last-20-Years-45583>
- SCHNEIDER F., WILLIAMS C., The Shadow Economy, Institute of Economic Affairs, Profile Books Ltd.–Hobbs the Printers, London 2013.
- World Economic Situation And Prospects 2018, United Nations, New York 2018.
- Гуменюк В.В., Определение причин существования нелегального (теневое) предпринимательства, „Бизнес информ” 7(2015), s. 160-165.
- Тенденції Тіньової Економіки В Україні У Січні-Вересні 2017 року, Бюлетень Міністерства економічного розвитку України „Тенденції тіньової економіки в Україні” 2018, <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinvoiEkonomikii>.

WPLÝW PAŃSTWOWEGO REGULOWANIA BIZNESU NA WIELKOŚĆ SZAREJ STREFY

Streszczenie

Problem szarej strefy dotyczy wszystkich krajów świata. Jest to szczególnie dotkliwie dla krajów postradzieckich, które zaczęły budować system rynkowy w szarej strefie o wielkości ponad 30% PKB. Od 1991 do 2015 r. jego udział w Polsce spadł z 34,50% do 19,07%. Odpowiada to średniemu poziomowi w Europie (22,77% PKB). Na Ukrainie natomiast nastąpił wzrost (z 38,96% do 42,90% PKB). Redukcja szarej strefy jest obecnie jednym z ważniejszych zadań, jakie ma przed sobą wiele krajów. W Unii Europejskiej liderem w tej dziedzinie jest Austria (10% PKB).

W artykule zostały omówione głównie czynniki powstawania szarej strefy. Wśród nich należy uwzględnić charakter wpływu na ten problem jakości regulacji państwowej (prawnej) przedsiębiorczości. Analiza wskazanych zależności została przeprowadzona przy użyciu metod ekonomicznych i matematycznych. Pozwalają one na otrzymanie wiarogodnych, matematycznie i ekonomicznie uzasadnionych wniosków.

Wyniki badań. 1. Ponieważ pojęcie szarej strefy jest raczej ogólne i warunkowe, artykuł określa przedmiot badania jako przedsiębiorczość nielegalną – nielegalnie ukrytą przed rządowymi regulacjami biznesu. Stanowi ona dominującą część ukrytej gospodarki i jest najbardziej wrażliwa na skutki regulacji prawnych. 2. Do analizy wykorzystano badania Banku Światowego *Doing Business*, poczynawszy od 2015 roku. Na ich podstawie określono pięć sfer państwowej regulacji biznesu: uzyskanie pozwoleń na budowę, podłączanie do sieci elektroenergetycznej, płacenie podatków, handel transgraniczny, ogłaszanie upadłości, co ma znaczący wpływ na wielkość ukrytej działalności. 3. Na podstawie tych wyników dokonano porównania wpływu regulacji prawnych przedsiębiorczości na zmniejszenie jej nielegalnego udziału na Ukrainie i w Polsce. Pozwoliło to na zidentyfikowanie ich wad w Polsce i Ukrainie oraz zaproponowanie odpowiednich kierunków poprawy.

Istnieją cztery obszary regulacji prawnych, które są czynnikami nielegalnej przedsiębiorczości. Poprawa skuteczności takich regulacji może być podstawą do opracowania programu mającego na celu zmniejszenie szarej strefy w wielu krajach.

Słowa kluczowe: szara strefa; nielegalna przedsiębiorczość; prawna regulacja przedsiębiorczości; państwowa regulacja biznesu; czynniki nielegalnej przedsiębiorczości.

THE EFFECTS OF GOVERNMENT REGULATION OF BUSINESS ON THE SIZE OF SHADOW ECONOMY

Summary

The problem of shadow economy is relevant to all countries of the world. It is particularly acute for post-socialist countries. They started building the market system in the conditions of current shadow economy with the size of more than 30 % of GDP. By 2015, its share in Poland has decreased from 34.50 % to 19.07 %.

This corresponds to the average level in Europe – 22.77% of GDP. In Ukraine, on the contrary, there was an increase from 38.96 % to 42.90 % of GDP. The task of reducing the shadow economy remains relevant for all countries of the world. In the European Union, Austria (10% of GDP) is the leader in this area.

Based on the foregoing, the purpose of our study is to consider the main factors of the emergence of the shadow economy. Among them it is necessary to determine the nature of the impact of the quality of legal (government) regulation of entrepreneurship on this problem. The analysis of the indicated relationships was carried out using economic and mathematical methods. They allow for reliable, mathematically and economically sound conclusions.

Research results. 1. Since the concept of the shadow economy is rather general and conditional, the article specifies the subject of the study as illegal – illegally concealed from the government regulation entrepreneurship. It occupies the overwhelming part of the hidden economy and is the most sensitive to the impact of legal regulation. 2. For analysis, the World Bank's "Doing Business" study for 2015 was used. On its basis, four areas of government regulation of business are defined: dealing with construction permits, getting electricity, trading across borders, resolving insolvency that have a significant impact on the size of the hidden business. 3. Based on these results, a comparison was made of the impact of legal regulation of entrepreneurship on reducing its illegal share in Ukraine and Poland. This allowed to identify its disadvantages in Poland and Ukraine and to propose appropriate directions for improvement.

Summarizing the above mentioned, we can conclude that the spheres of legal regulation are factors of illegal entrepreneurship. Improving the effectiveness of such regulation can be the basis for developing a program for deshadowing the economy of any country.

Key words: shadow economy; illegal entrepreneurship; legal regulation of entrepreneurship; sphere of government regulation of business; factors of illegal entrepreneurship.